

Список літератури:

1. Анцыферова Л. И. Психология повседневности: жизненный мир личности и техники ее бытия // Психологический журнал. – 1993. – № 2. – С. 3-16.
2. Ньюман Л. Значение методологии: три основных подхода // Социс. – 1998. – № 12. – С. 4-13.
3. Петровский А. В. Индивид и его потребность быть личностью // Вопросы философии. – 1982. – № 4. – С. 3-12.
4. Томз Х. Теоретические и эмпирические основы психологии развития человеческой жизни // Принцип развития в психологии. – М., 1978. – С. 45-59.
5. Чижевский А. Л. Космический пульс жизни. – М.: Мысль, 1995. – 767 с.
6. Шевандрин Н. И. Психодиагностика, коррекция и развитие личности. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. – 512 с.

Іванцев Н. І.

кандидат психологічних наук,

доцент кафедри загальної та клінічної психології

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

м. Івано-Франківськ, Україна

ДО ПРОБЛЕМИ ОСОБИСТІСНОГО ЗРОСТАННЯ Й ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

В умовах загострення глобальних проблем зростає необхідність спиратися на гуманістичну парадигму, оскільки значущість гуманістичних підходів стимулюється не лише моральними міркуваннями, а й стає передумовою виживання соціуму й усього людства [1]. Це означає, що без цілеспрямованого впорядкування потребнісно-мотиваційних інтенцій з обов'язковим передбаченням самоактуалізації як верхинної потреби, властивих людині як органічній цілісності, не можна сподіватися на гармонізацію суспільних відносин. Розбудова правової, соціально-орієнтованої держави неможлива без усвідомлення людиною основних складових свого індивідуального й суспільного буття, оскільки «у системі освіти необхідно поєднувати два начала: знань і моральності, бо розрив між ними породжує або моральних казік, або егоїстів». Відповідно, ступінь самоактуалізації слід підвищувати вже у молодому віці, адже саме в цьому періоді гостро постає проблема ціннісного самовизначення, постійного вибору між особистісним зростанням і рухом назад, між самоактуалізацією та регресією. Це видається особливо актуальним і з тих причин, що молодь у сучасних умовах втратила віру в загальнолюдські цінності, відбулись майже незворотні зміни в змісті життєвих орієнтацій. Підвищення ж ступеня самоактуалізації молоді якраз і сприятиме поверненню втрачених смислів життя. При цьому знизиться регулятивна функція захисних механізмів (десакралізації), спостерігатиметься відновлення морально-ціннісного насичення існування людини (оволодіння ресакралізацією) [2].

В даному контексті важливим є особистісне зростання студентської молоді. Поняття «особистісне зростання» за психологічним наповненням близьке до поняття «самоактуалізація», яке у науковому світі трактують як активний процес становлення, в якому людина бере на себе відповідальність за свій майбутній життєвий шлях.

Представники гуманістичної психології (А. Маслоу, Г. Олпорт, К. Роджерс та інші) розуміють як розкриття нею своїх потенцій і творчих здібностей, подолання негативних впливів середовища, які заважають її саморозвитку і самоствердженню.

На думку А. Маслоу, з іменем якого традиційно асоціюють теорію самоактуалізації, самоактуалізована особистість – це звичайна людина, в якій нічого не забрано, а не особлива людина, якій що-небудь додано. Розкриваючи сутність своєї концепції, А. Маслоу виділив дефіцитарні мотиви та мотиви росту, які він ще назвав метапотребами. Саме вони, на його думку, викликають прагнення людини до самоактуалізації. Перманентне незадоволення мета потреб суттєво гальмує особистісне зростання, а як наслідок – і процес самоактуалізації. Вчений виділив такі основні характеристики самоактуалізованої особистості: правда, краса, гармонія, унікальність, досконалість, необхідність, завершеність, справедливість, порядок, простота, багатство, спокій, свобода, гра, самодостатність. Різниця полягає лише в ступені вираження, яскравості. Пізнання власної ідентичності, досягнення аутентичності, повна самореалізація людини неспроможні автоматично позбавити її від проблем. Однак високий рівень самоактуалізації значно полегшує їх розв'язання [5].

Так, К. Роджерс, погоджуючись, що основним рушієм розвитку особистості є прагнення до самоактуалізації, розуміє її як потребу людини реалізувати можливості, потенційно закладені в ній генетично. Але такі шанси не є рівнозначними для всіх особистостей, адже, за його припущенням, два основні типи: «особистість, яка повноцінно функціонує», і «неприспосована особистість». Саме люди першого типу мають набагато більше шансів для успішної самоактуалізації, адже вони є відкритими для переживань, їм притаманний екзистенційний спосіб життя, організмична довіра, емпірична свобода та креативність.

Аналізуючи проблеми самоактуалізації, Г. Олпорт розставляє дещо інші акценти. Зазначається, що в ситуації вибору особистість приймає не лише позитивні цінності, але й регресивні, які допомагають їй вижити в світі, адже світ дуже складний, неоднозначний і суперечливий. При цьому першу групу вчений називає цінностями росту, а другу – цінностями здорового регресу [2].

Таким чином, для самоактуалізації особистості невідхідно певною мірою розкрити свої здібності, таланти, можливості. Безумовно, що для цього необхідні соціальні умови та внутрішні рушійні сили. Н. Акуліна трактує самоактуалізацію як «тривалий процес, який нагадує буддійський шлях просвітлення» [2]. Це складний шлях, пов'язаний з переживанням страху невідомого та відповідальності, але це шлях до повноцінного, внутрішнього багатогранного життя особистості, прагнення до поставленого особистісного самовдосконалення.

Аналіз навчального процесу у ВНЗ показує, що в змістовному та організаційно-педагогічному аспектах професійна підготовка в них ще не відповідає вимогам щодо створення сприятливих умов для повноцінного розвитку особистості. Тому проблема активізації самостійності у процесі навчання – переосмисленні й уточненні теоретичних положень не з вузько дидактичних положень, а на засадах культивування творчого, креативного мислення – є домінуючою. Оптимізація цієї діяльності міститися у сфері «максимального використання творчого потенціалу, ...володіння почуттям нового, вміння мислити нестандартно, без огляду «на авторитети», високою мотивацією до творчості і винахідництва [3].

Необхідність розв'язання стратегічних завдань розвитку системи професійної освіти, суперечливість психолого-педагогічного забезпечення навчального процесу обумовлює інтенсивний пошук сучасних підходів до вирішення актуальних завдань. Розширення системи вищої освіти, тобто підготовки високоосвічених фахівців у ВНЗ можна, на нашу думку, досягнути за умов: високого рівня мотивації на здобуття професійної майстерності в освітній діяльності; оптимізації соціально-психологічного аспекту у навчанні студентів; здійснення позитивного впливу на соціально-психологічний та інтелектуальний клімат у навчальних закладах; створення моніторингу та соціально-психологічного супроводу в академічній та виховній діяльності задля здійснення самоактуалізації студентів, гармонізації їх стосунків з викладачами. У зв'язку з цим нагадаємо зауваження С. Л. Рубінштена, що надзвичайно важливим для практичної діяльності завданням психологічного дослідження є розкриття внутрішнього психологічного змісту людської

діяльності, в якій виявляється і формується людина, її психічні властивості [6]. Таким чином, головною цінністю освіти стає розвиток потреб і здатності до самореалізації творчого потенціалу, спрямованості на саморозвиток і самоосвіту. На думку Г. Балла, «характерологічні якості, що сприяють самореалізації особи» перебувають у межах «найважливішої складової компетентності у будь-якій сфері» [1].

Дослідження тенденцій до особистісного зростання й психологічного здоров'я студентської молоді є домінуючим напрямом оптимізації психолого-педагогічних умов професійної підготовки. Нині відбуваються істотні зміни в розвитку прагнення особистості студента до самоактуалізації. Щоправда, очевидним є неузгодження між бажанням самореалізуватися, усвідомленням потреби самоактуалізації і нечітко визначеними шляхами та методами їх здійснення.

Саме з врахуванням цих обставин виникає актуальність і необхідність в дослідженні соціально-психологічних особливостей самоактуалізації студентів у ході професійної підготовки, так як поняття «самоактуалізація» означає практичний аспект діяльності на зовнішньому плані, вчинки та дії, спрямовані на виконання життєвого плану. Її особливості полягають в тому, що, по-перше, кожна дія повинна завершитись якимось конкретним результатом, мати реальний, матеріальний характер. Друга особливість цієї діяльності полягає в тому, що об'єкт, на який спрямована діяльність і суб'єкт цієї діяльності співпадають (дія спрямована на самого себе, на самоперетворення). Третя особливість полягає в тому, що переносити в центр уваги те, що суб'єкт, як джерело активності, може зробити сам, без допомоги сторонніх; до отриманого результату інші суб'єкти не мають відношення. Самоактуалізована особистість «...є дієвою, більш повно функціонує і живе насиченим життям. Така особа розвиває свої унікальні здібності і потенційні можливості, вона вільна від самообмежень і емоційної нерівноваженості. Зовні поведінка її характеризується безпосередністю, спонтанністю, легкістю, демократизмом, доброзичливістю» [5].

Список літератури:

1. Балл Г.О. Сучасний гуманізм і освіта // Соціально-філософські та психолого-педагогічні аспекти. – Рівне, 2003. – 324 с.
2. Боднар М. Самоактуалізація як чинник психічного здоров'я студентської молоді // Український науковий журнал «Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації». – № 2. – К., 2011. – С. 315.
3. Библиотека управляющего персоналом: мировой опыт // Профессиональная ориентация, подготовка и оценка персонала: обзорная информация / Сост. В.И. Яровой, под. ред. Г.В. Щекіна. – К.: МАУП, 1995. – 120 с.
4. Дмитерко-Карабин Х.М. Соціально-психологічні особливості самоактуалізації студентської молоді // Актуальні проблеми психології. – Т. 1. : Соціальна психологія. Психологія управління. Організаційна психологія. – К.: Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України, 2002. – Ч. 3. – С. 41-48.
5. Маслоу А. Самоактуалізуюча людина // Психологія людини / Под ред. Ю.Б. Гиппенрейтера, А.А. Пузырева. – М., 1985.
6. Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии. – М.: Педагогика, 1973. – 424 с.

